

Sygn. akt I ACa 114/18

Sygn. akt I ACz 169/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 listopada 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jadwiga Chojnowska (spr.)
Sędziowie	:	SSA Irena Ejsmont - Wiszowata SSO del. Grażyna Wołosowicz
Protokolant	:	Iwona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2018 r. w Białymstoku

na rozprawie sprawy

z powództwa **Banku (...) S.A. w W. (dawniej (...)w G.)**

przeciwko **A. W. (1)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji **pozwanego**

i zażalenia **powoda**

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 13 czerwca 2017 r. sygn. akt I C 1769/16

I. oddala apelację;

II. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II o tyle, że zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 39.025,52 (trzydzieści dziewięć tysięcy dwadzieścia pięć i 52/100) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8.280 (osiem tysięcy dwieście osiemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

J. I. E. G. W.

Sygn. akt I ACa 114/18

8. rozrzutnik obornika (...), nr fabryczny (...);
9. rozrzutnik obornika (...), nr fabryczny (...);
10. przyczepa wywrotka (...), nr fabryczny - (...) nr rej. (...);
11. opryskiwacz (...), nr fabryczny (...);
12. agregat uprawowy (...), nr fabryczny (...);
13. pługi (...), nr(...);
14. siewnik zbożowy (...), nr(...);
15. siewnik do kukurydzy (...), nr (...);
16. siewnik do nawozów (...),(...);
17. agregat prądotwórczy (...), (...);
18. betoniarko-mieszarka samojezdna, nr identyfikacyjny (...);
19. platforma do bel (...), nr fabryczny - (...);
20. robot do zadawania paszy (...) nr seryjny (...)

celem ochrony wierzytelności powoda, wynikających z tytułów wykonawczych:

- nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla wydanego przez Sąd Okręgowy w Gdańsku w dniu 7 października 2015 r. z klauzulą wykonalności z dnia 7 grudnia 2015 r.;

- postanowienia Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Sokółce M. K. z dnia 27 lipca 2016 r. wydanego w sprawie o sygn. akt KM 72/16 w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego, ustalenia jego i kosztów, w tym kosztów zastępstwa procesowego;

- nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanym na podstawie weksla przez Sąd Rejonowy Gdańsk - Północ w Gdańsku w dniu 5 sierpnia 2016 r. w sprawie o sygn. akt I Nc 1378/16.

Sąd zasądził też od pozwanego na rzecz powódki kwotę 21.041,52 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 30 lipca 2013 r. G. D. i L. D. (1) złożyli w (...) oddziale (...) wniosek o udzielenie pożyczki w kwocie 330.000 zł. Po jego pozytywnej weryfikacji, w dniu 27 sierpnia 2013 r., zawarli z powódką umowę pożyczki nr (...), na mocy której (...) udzieliła G. D. pożyczki w kwocie 330.000 zł. Na zabezpieczenie roszczeń, wynikających z tej umowy, G. D. wystawił weksel własny in blanco, upoważniając powódkę do jego wypełnienia na kwotę odpowiadającą wymagalnemu zadłużeniu. Dodatkowymi zabezpieczeniami spłaty pożyczki były umowa przelewu wierzytelności ze Spółdzielni (...) w G. oraz poręczenie cywilne L. D. (1).

W dniu 29 sierpnia 2014 r. powódka udzieliła G. D. kolejnej pożyczki (kredytu konsumenckiego) nr (...), na kwotę 48.000 zł. Celem zabezpieczenia roszczeń G. D. wystawił weksel własny in blanco.

W związku z zaprzestaniem terminowej spłaty rat pożyczek, D. Windykacji (...) pismem z dnia 16 lutego 2015 r. wezwał Spółdzielnię (...) (dłużnika z przelanej przez G. D. wierzytelności) do dokonywania wypłat za mleko bezpośrednio na

rachunek pożyczkodawcy. W odpowiedzi SM (...) poinformowała, że nie może realizować płatności, gdyż nie łączy jej z G. D. umowa kontraktacyjna.

Od lipca 2015 r. G. i L. D. (2) całkowicie zaprzestali spłaty zadłużenia wynikającego z umowy pożyczki nr (...). W związku z tym powódka, po dwukrotnym wezwaniu dłużników do zapłaty, złożyła oświadczenie o wypowiedzeniu umowy, wskutek czego wymagalny stał się kapitał zadłużenia w kwocie 311.343,61 zł.

W dniu 4 września 2015 r. powódka wypełniła weksel własny in blanco na kwotę odpowiadającą ówczesnemu stanowi zadłużenia (311.343,61 zł). G. D. i L. D. (1) w dniu 7 września 2015 r. otrzymali zawiadomienie o wypełnieniu weksla ze wskazanym terminem płatności całej kwoty na 11 września 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 7 października 2015 r. zasądził od dłużników na rzecz powódki kwotę wynikającą z wypełnionego weksla.

G. D. zaprzestał również spłaty zobowiązań wynikających z umowy pożyczki nr (...), w związku z czym (...) wypowiedziała również tę umowę, a w dniu 16 maja 2016 r. wypełniła weksel in blanco na kwotę odpowiadającą ówczesnemu stanowi zadłużenia, tj. 48.323,32 zł. G. D. i L. D. (1) w dniu 20 maja 2016 r. otrzymali zawiadomienie o wypełnieniu weksla ze wskazanym terminem płatności całej kwoty na 25 maja 2016 r.

Sąd Rejonowy Gdańsk - Północ w Gdańsku nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 5 sierpnia 2016 r. zasądził od dłużników na rzecz powódki kwotę wynikającą z wypełnionego weksla (sygn. akt I Nc 1378/16).

G. i L. D. (2) w dniu 18 września 2015 r., (tj. 11 dni po otrzymaniu zawiadomienia o wypełnieniu weksla), na podstawie umowy sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego rep. A numer (...) zbyli na rzecz A. W. (1) własność gospodarstwa rolnego, w skład którego wchodziły nieruchomości, dla których prowadzone są księgi wieczyste nr: (...) o pow. 14,39 ha, (...) o pow. 14,42 ha, (...) o pow. 13,90, (...) o pow. 1,77 ha, (...) o pow. 2,98 ha, (...) o pow. 2,69 ha, (...) o pow. 2,38 ha, a także 1/2 udziału w nieruchomości dla której prowadzona jest KW nr (...) o pow. 11,46 ha wraz z całym inwentarzem żywym oraz maszynami rolniczymi. Umówiona cena sprzedaży 1.700.000 zł została przekazana w następujący sposób: 50.000 zł - uiszczono sprzedającym przed zawarciem umowy, 1.140.853,74 zł - na rachunek wierzyciela sprzedających - (...) w S. tytułem spłaty całości wymagalnego zadłużenia, zabezpieczonego hipotekami na sprzedawanych nieruchomościach, a objętego tytułem wykonawczym - bankowym tytułem egzekucyjnym z dnia 26 marca 2014 r. z klauzulą wykonalności z dnia 31 marca 2014 r., 509.146,26 zł - na rachunek bankowy numer (...).

A. W. (1) środki na zakup gospodarstwa rolnego pozyskał z kredytu zaciągniętego w (...) w S. (umowa o kredyt inwestycyjny nr(...) z dnia 30 lipca 2015 r. wraz z aneksem nr (...) z dnia 27 sierpnia 2015 r.).

Pomimo sprzedaży gospodarstwa, G. i L. D. (2) nadal je uprawiali i zamieszkiwali na nim. Dochody uzyskiwane z prowadzenia gospodarstwa były przeznaczane na spłatę kredytu zaciągniętego przez pozwanego.

Pismem z dnia 7 stycznia 2016 r. powódka skierowała wniosek o wszczęcie egzekucji do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Sokółce B. C.. Pismem z dnia 21 marca 2016 r. Komornik poinformowała, iż w trakcie czynności nie odnaleziono miejsca położenia samochodu osobowego G. T. (...) oraz przesłała kopie dokumentów, świadczących o zbywaniu przez dłużników resztek majątku podlegającego egzekucji (fakturę VAT z 5 października 2015 r., dokumentującą sprzedaż 2 ciągników rolniczych (...)i wywrotki za łączną kwotę 145.000 zł i fakturę VAT z 24 stycznia 2016 r. wraz z umową dokumentującą sprzedaż S. P., prowadzącemu (...) - samochodu osobowego O. (...) r. za kwotę 13.900 zł).

W toku czynności Komornik dokonał zajęcia jednej ruchomości: ciągnika (...) który okazał się być obciążony zastawem na rzecz osoby trzeciej, wobec czego został zwolniony spod egzekucji.

Pismem z dnia 7 lipca 2016 r. Komornik Sądowy M. K. (która przejęła kancelarię po B. C.) poinformowała, że dłużnicy nie posiadają jakiegokolwiek majątku podlegającego egzekucji. Prawomocnym postanowieniem z 27 lipca 2016 r.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sokółce M. K. umorzyła postępowanie egzekucyjne przeciwko G. D. i L. D. (1) wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji (sygn. akt KM 72/16).

W dniu 18 czerwca 2016 r. (...) złożyła zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 300 § 1 k.k. Pismem z 30 sierpnia 2016 r. Komenda Powiatowa Policji w S. poinformowała, że 25 sierpnia 2016 r. wszczęła w sprawie dochodzenie pod sygn. akt RSD 388/16. W toku postępowania karnego, nadzorowanego przez Prokuraturę Rejonową w Sokółce (sygn. akt PR DS 760/2016), przesłuchano pozwanego, który oświadczył, m.in. że jest spokrewniony z G. i L. D. (1) (jego dziadek i babka G. D. byli rodzeństwem), a ok 4-5 lat temu poręczał im pożyczki łącznie na ok. 700.000 zł. Znajomość z G. D. określił jako dobrą, wyjaśniając, że znają się od urodzenia, wychowywali się po sąsiedzku i są członkami tego samego koła łowieckiego.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że strona powodowa wykazała spełnienie przesłanek warunkujących poszukiwanie ochrony w ramach skargi pauliańskiej (art. 527 § 1 k.c.).

Wskazał, że z okoliczności sprawy wynika, że G. i L. małżonkowie D., będąc dłużnikami (...) w G., dokonali czynności prawnej z A. W. (1) (sprzedaży gospodarstwa rolnego), w wyniku czego pozwany uzyskał korzyść majątkową. Sąd zwrócił przy tym uwagę, że korzyścią majątkową w rozumieniu art. 527 k.c. jest nabycie przez osobę trzecią prawa majątkowego przedstawiającego pewną wartość, zaś drugorzędne znaczenie ma cena jego nabycia.

Stwierdził, że na skutek tej czynności prawnej dłużnicy wyzbyli się wartościowych składników majątkowych, umożliwiających pokrycie zobowiązań, czym doprowadzili do pokrzywdzenia powódki (art. 527 § 2 k.c.). Zauważył, że w dacie zawarcia umowy G. i L. D. (2) mieli świadomość, że istnieje i jest wymagalna wierzytelność, której ochrony dochodzi powódki. Pomimo to dokonali dobrowolnego świadczenia na rzecz osoby trzeciej, pozbawiając powódki możliwości zaspokojenia się. Świadczy o tym prowadzone postępowanie egzekucyjne, które postanowieniem z dnia 27 lipca 2016 r. zostało umorzone wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji (sygn. akt KM 72/16).

Zdaniem Sądu, zebrane dowody pozwalają także na przyjęcie, że pozwany działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Zwrócił przy tym uwagę na domniemanie wynikające z art. 527 § 3 k.c. oraz więzy rodzinne i towarzyskie łączące A. W. (1) z dłużnikami powódki. Dodał, że na bliski charakter znajomości wskazuje również fakt umożliwienia małżonkom D. pozostania i prowadzenia sprzedanego gospodarstwa rolnego. Pozwany zawierając sporną umowę miał więc świadomość tego, iż czynność ta skutkuje pokrzywdzeniem innych wierzycieli, zwłaszcza że wiedział również o skali zadłużenia małżonków D., którym zresztą sam poręczał część pożyczek. Wszystko wskazuje, że chcąc chronić swoje interesy i uniknąć przyszłej egzekucji ze swego majątku, zdecydował się zawrzeć umowę sprzedaży gospodarstwa rolnego (...). Zdawał sobie sprawę ze skutków tej czynności oraz tego, że uniemożliwi ona pozostałym wierzycielom egzekucję roszczeń względem małżonków D..

W podsumowaniu stwierdził, że stronie powodowej udało się wykazać istnienie wszystkich przesłanek do uznania za bezskuteczną wobec niej spornych umów sprzedaży. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazał art. 527 § 1 – 3 k.c.

O kosztach procesu postanowił zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, który zarzucił Sądowi:

- poczynienie ustaleń sprzecznych z treścią dowodów zgromadzonych w sprawie i błędne uznanie, że zostały spełnione przesłanki do uznania bezskuteczności przedmiotowych czynności prawnych;

- naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. przez poczynienie ustaleń z pominięciem istotnych dowodów (wypisów z ksiąg wieczystych i aktu notarialnego), z których wynikało, że sporne nieruchomości już w dacie zaskarżonej czynności prawnej były obciążone hipotekami (na rzecz (...) w S., (...) S.A. oraz (...) w J.);

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. i art. 316 k.p.c. przez dowolną ocenę dowodów i błędne przyjęcie, że spełnione zostały przesłanki z art. 527 k.c.;

- naruszenie art. 527 § 2 k.c. przez błędne uznanie, że zaskarżona czynność została dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, gdyż na jej skutek dłużnik stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, pomimo że w dacie zaskarżonej umowy majątek dłużnika był obciążony hipotekami (na rzecz BS w S., BS w (...) S.A.), których wysokość przewyższała wartość nieruchomości;

- naruszenie art. 527 § 3 k.c. przez błędne uznanie, że domniemanie prawne z tego przepisu ma zastosowanie w przedmiotowym stanie faktycznym;

- naruszenie art. 528 k.c. przez błędne przyjęcie, że wskutek czynności prawnej dokonanej przez małżonków D., uzyskał on korzyść majątkową bezpłatnie, w sytuacji gdy cena sprzedaży została w całości sfinansowana ze środków pozyskanych z umowy o kredyt inwestycyjny nr (...) zawartej z (...) w S.;

- naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez nieodniesienie się do kwestii związanych z istnieniem obciążeń hipotecznych zabezpieczających zobowiązania kredytowe dłużników.

Wnosił o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa albo jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Z kolei powódka zaskarżyła zawarte w wyroku postanowienie o kosztach procesu, zarzucając naruszenie art. 98 §1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przez nieuwzględnienie części poniesionych przez nią kosztów sądowych, tj. opłaty od pozwu w kwocie 17.984 zł. Domagała się zmiany tego rozstrzygnięcia poprzez zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu w łącznej kwocie 39.059,52 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie zauważyć należało, że na etapie postępowania apelacyjnego doszło do przekształceń podmiotowych po stronie powodowej, albowiem na skutek decyzji Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 18 maja 2018 r.(...) nastąpiło przejęcie (...) w G. przez (...) w W.. Na skutek tej decyzji Bank wszedł w ogół praw i obowiązków poprzednika prawnego.

Zaznaczyć także trzeba, że w piśmie procesowym z dnia 30 października 2018 r. (k. 498 – 525) powodowy Bank poinformował, iż wierzytelność względem dłużników L. i G. D. została przeniesiona w drodze cesji na osobę trzecią. Zgodnie jednak z treścią art. 192 pkt 3 k.p.c. zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy. Skoro zaś nieujawniony dotychczas nabywca wierzytelności nie zdecydował się na wejście na miejsce zbywcy, zatem Sąd zobligowany był nadal prowadzić sprawę tak, jakby do żadnych zmian nie doszło, a wydany w sprawie wyrok obejmuje (...) gdyż ten nadal zachował własną legitymację procesową i działał w postępowaniu w imieniu własnym.

Przechodząc zaś do oceny zarzutów apelacji pozwanego, wskazać przede wszystkim należy, że choć w jej ramach podniesione zostały zarzuty dotyczące przekroczenia przez Sąd Okręgowy zasady swobodnej oceny dowodów i w efekcie poczynienia wadliwych ustaleń faktycznych, polegających na błędnym przyjęciu, że L. i G. małżonkowie D., dokonując spornej czynności prawnej, działali ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli oraz stali się niewypłacalni w stopniu wyższym niż przed dokonaniem tej czynności, o czym pozwany A. W. (1) wiedział lub przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć, to zarzuty te dotyczyły de facto wniosku prawnego, wyciągniętego przez Sąd I instancji z dokonanych w sprawie ustaleń. Słusznym wydaje się zatem ich rozważenie w kontekście innego z zarzutów apelacji, dotyczącego naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie przepisu art. 527 § 1 - 3 k.c. oraz art. 528 k.c.

Porządkując niejako ustalenia faktyczne poczynione w sprawie, zaznaczyć należy, że na obecnym etapie postępowania bezspornym jest, iż w ramach umowy z dnia 18 września 2015 r. G. i L. D. (2) (dłużnicy powódki) na podstawie umowy sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego zbyli na rzecz A. W. (1) własność gospodarstwa rolnego, w

skład którego wchodziły szczegółowo opisane nieruchomości oraz cały inwentarz żywy oraz maszyny stanowiące wyposażenie gospodarstwa - za kwotę 1.700.000 zł. Środki na ten cel pozwany pozyskał z kredytu zaciągniętego w (...) w S., z czego kwota 50.000 zł została przekazana sprzedającym przed zawarciem umowy, 1.140.853,74 zł - na rachunek (...) w S. tytułem spłaty całości wymagalnego zadłużenia sprzedających objętego tytułem egzekucyjnym z 31 marca 2014 r., zaś 509.146,26 zł - na rachunek bankowy numer (...).

Powyższe ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji nie były kwestionowane, wobec czego Sąd Apelacyjny podzielił je i uznał za własne. Z uwagi na charakter roszczenia zgłoszonego przez powódkę, a przede wszystkim treść zarzutów podniesionych przez pozwanego, zarówno w odpowiedzi na pozew, a następnie powtórzonych w apelacji, istota niniejszego postępowania odwoławczego sprowadzała się do dokonania oceny, czy zachodziły przesłanki do uznania za bezskuteczną wyżej wymienioną czynność prawną, jako noszącą cechy czynności fraudacyjnej (art. 527 k.c.).

Wobec tego przypomnieć trzeba, że skarga pauliańska jest środkiem ochrony wierzyciela w przypadku nielojalnego zachowania dłużnika. Zapewnia skuteczne zaspokojenie z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły. W judykaturze wskazuje się, że niewypłacalność, o której mowa w art. 527 § 2 k.c., to aktualny (w chwili orzekania - art. 316 § 1 k.p.c.) brak możliwości wywiązywania się z zobowiązań finansowych. Oznacza on taki obiektywny stan majątku dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej od niego przysługującej. Dla skorzystania przez wierzyciela z akcji pauliańskiej wystarczy więc wykazanie, że niemożliwe okazało się, wobec stanu majątku dłużnika, zaspokojenie wierzytelności tego wierzyciela.

W niniejszej sprawie strona powodowa wywiązała się z tego obowiązku przedkładając stosowne orzeczenia sądowe wskazujące na istnienie wierzytelności wobec małżonków D., a także postanowienie Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Sokółce z dnia 27 lipca 2016 r. o umorzeniu postępowania egzekucyjnego wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji (sygn. akt KM 72/16).

Niemniej jednak, pomiędzy niewypłacalnością dłużnika a podjęciem przez niego czynności prawnej musi również zachodzić zależność ujmowana jako związek przyczynowy. Czynność podjęta przez dłużnika musi być jedną z przyczyn powstałej niewypłacalności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 r., II CSK 323/07 LexPolonica nr 1608449). W okolicznościach niniejszej sprawy istotne znaczenie miało zatem ustalenie, czy w istocie na skutek dokonania spornej czynności, dłużnicy powódki stali się niewypłacalni w większym stopniu, czy też wierzyciel i tak nie mógłby uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności ze zbytego gospodarstwa rolnego. W takiej sytuacji, bowiem pomiędzy czynnością, której uznania za bezskuteczną wobec siebie żądał wierzyciel, a niewypłacalnością dłużników nie istniałby szczególny związek, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c.

W związku z tym wskazać należy, że w niniejszej sprawie uwadze Sądu I instancji umknęło stanowisko zaprezentowane przez pozwanego, który w odpowiedzi na pozew podnosił, iż w dacie zawarcia kwestionowanej umowy, jedyny majątek dłużników, a mianowicie nieruchomości wchodzące w skład zbytego gospodarstwa rolnego, były obciążone hipotekami (na rzecz (...) w S., (...) S.A. oraz (...) w J.), których wysokość przewyższała ich wartość. Na tej podstawie wywodził, że zaskarżona czynność nie została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, gdyż ten i tak nie mógłby zaspokoić się z nieruchomości, gdyż obciążenia hipoteczne na rzecz innych wierzycieli (banków) korzystały z pierwszeństwa.

Jako, że w obecnym modelu procedury cywilnej sąd odwoławczy nie ogranicza się wyłącznie do kontroli sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, wobec tego Sąd Apelacyjny korzystając z tych uprawnień, za niezbędne uznał również ustosunkowanie się do twierdzeń stron, których ocena została pominięta przez Sąd I instancji.

Odnosząc się zatem do twierdzeń pozwanego, ponowionych dodatkowo w apelacji, wyjaśnić należy, że przewidziane w art. 527 § 2 k.c. powiązanie pomiędzy czynnością prawną dłużnika i stanem jego niewypłacalności (lub powiększeniem

niewypłacalności) nie można ujmować w sposób tożsamy z pojęciem adekwatnego związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c., właściwego w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej. Wystarczy tu bowiem zwykle wykazanie tego, że zaskarżona czynność spowodowała rezultat w postaci niewypłacalności dłużnika lub powiększyła taką niewypłacalność (por. wyrok SN z 22 października 2004 r. w sprawie I CK 128/04, opub. w Biul.SN 2005/2/16). Przy czym skutek krzywdzącej czynności prawnej, tj. pokrzywdzenie wierzyciela należy oceniać nie według chwili dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią, lecz według chwili jej zaskarżenia - wystąpienia z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej (por. np. wyrok SN z 22 marca 2001 r., V CKN 280/00 i wyrok SN z 23 lipca 2003 r., II CKN 299/01). Wynika to z celu skargi pauliańskiej, jakim w istocie nie jest samo pozbawienie skuteczności prawnej zaskarżonej czynności, lecz umożliwienie wierzycielowi prowadzenia skutecznej egzekucji. Dlatego istotne jest nie to, czy w chwili dokonywania zaskarżonej czynności prawnej była ona krzywdząca dla wierzyciela doprowadzając do niewypłacalności lub zmniejszenia wypłacalności dłużnika, lecz to, czy taki skutek występuje obecnie, gdy dłużnik zaskarżył do Sądu tę czynność.

Bez stwierdzenia istnienia takiego związku zachodzi brak podstaw do uwzględnienia powództwa o uznanie dokonanej czynności za bezskuteczną (por. wyrok SN z 31 stycznia 2007 r., CSK 384/06). W konsekwencji istotne dla zbadania wystąpienia przesłanki pokrzywdzenia wierzyciela jest ustalenie, czy w przypadku niedokonania konkretnej czynności wierzyciel faktycznie zostałby zaspokojony (por. wyrok SN z 28 czerwca 2007 r., IV CSK 115/07).

Wobec tego poczynione w sprawie ustalenia należy poszerzyć o dane wynikające zarówno z treści skarżonej czynności prawnej, jak i wypisów z ksiąg wieczystych nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, z których wynikało, iż w dziale IV ksiąg wieczystych wpisane są hipoteki zabezpieczające zobowiązania dłużników (małżonków D.) opiewające na łączną kwotę ok. 1.700.000 zł. Zadłużenie to zostało spłacone w całości przez pozwanego, który zgodnie z zapisami umowy, całość umówionej kwoty przełał na wskazane rachunki wierzycieli sprzedających.

Strona powodowa oponowała jednak stanowisku pozwanego, że wysokość zobowiązań wyczerpywała, czy nawet przekraczała wartość zbytego gospodarstwa rolnego i na tę okoliczność przedłożyła operat szacunkowy sporządzony przez rzeczoznawcę majątkowego Z. P. z dnia 31 stycznia 2015 r., z którego wynikało, że wartość rynkowa zabudowanej nieruchomości rolnych o łącznej pow. 63,9920 ha wynosi 3.869.000 zł (k. 162 – 193). Co więcej, z operatu tego wynika, że nawet wartość dla tzw. sprzedaży wymuszonej (gdy nie są spełnione warunki transakcji wolnorynkowej, szczególnie z uwagi na konieczność szybkiego zbycia nieruchomości) jest znacznie wyższa niż wysokość obciążeń hipotecznych i wynosi 2.786.000 zł.

Wprawdzie pozwany kwestionował wartość dowodową tego operatu szacunkowego, podnosząc że został on sporządzony dla celów kredytowych, tym niemniej same tylko twierdzenia nie mogły podważyć wiarygodności tego dowodu, który został sporządzony przez osobę posiadającą odpowiednie ku temu kwalifikacje. Przypomnieć w tym miejscu należy, że obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na obu stronach procesu (art. 3 k.p.c.), a ciężar udowodnienia faktów mających dla sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.), spoczywa na tej stronie, która z tych faktów wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). Stąd wniosek, iż powód musi udowodnić fakty tworzące jego prawo, a pozwany fakty, które przeszkodziły powstaniu prawa lub je zniweczyły.

Skoro więc powódki dołączył w pełni przekonywujący dokument obrazujący wartość gospodarstwa rolnego dłużników, to rolą pozwanego, który twierdził, że w istocie wartość ta była niższa i to znacznie, spoczywał obowiązek wykazania faktów, na które się powoływał. To on bowiem z tych faktów starał się wyprowadzić skutki dla siebie korzystne (art. 6 k.c.). Tymczasem pozwany, poza zaprzeczeniem miarodajności tej opinii do ustalenia wartości nieruchomości, nie wykazał żadnej inicjatywy dowodowej i nie domagał się przeprowadzenia dowodów zmierzających do ustalenia wartości nabytego gospodarstwa rolnego.

Tym samym nie wykazał, że małżonkowie D. posiadali zobowiązania korzystające z pierwszeństwa zaspokojenia przed wierzytelnością powódki, których wysokość przekraczała wartość posiadanego przez nich majątku (gospodarstwa rolnego). Co za tym idzie niezależnie od tego czy dokonali określonej czynności rozporządzającej składnikiem należącym do ich majątku, czy też nie, wierzyciel i tak nie mógłby uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności.

Wobec tego nie było również podstaw do przyjęcia, że pomimo zbycia gospodarstwa rolnego dłużnicy nie stali się niewypłacalni w większym stopniu. Co więcej, pozwany w swoich wywodach pomija całkowicie, że przedmiotem spornej transakcji były nie tylko nieruchomości rolne, ale również inwentarz żywy oraz maszyny (urządzenia) wchodzące w skład gospodarstwa, których łączna wartość została ustalona w umowie na 713.000 zł (213.000 zł + 500.000 zł). Pozwany nie twierdził przy tym, że zbywane maszyny były objęte zastawem. Niezależnie zatem od wartości gruntów rolnych, na których ustanowione były obciążenia hipoteczne, powódka miała możliwość w pełni zaspokoić swoją wierzytelność także z innych składników majątkowych dłużników. W świetle tego nie wytrzymuje krytyki i jest całkowicie nieuzasadnione twierdzenie skarżącego, że pomiędzy czynnością prawną (umową sprzedaży gospodarstwa rolnego z dnia 18 września 2015 r.), której uznania za bezskuteczną wobec siebie żąda wierzyciel, a niewypłacalnością dłużników brak jest szczególnego związku, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c. Wręcz przeciwnie, całokształt zgromadzonych w sprawie dowodów jednoznacznie wskazuje na istnienie przewidzianego w art. 527 § 2 k.c. powiązania pomiędzy skarżoną czynnością dłużników i stanem ich niewypłacalności (lub powiększeniem niewypłacalności). Dowody zebrane w sprawie wskazują bowiem, że gdyby małżonkowie D. nie wyzbyli się na rzecz pozwanego wszystkich składników majątkowych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, to ich wierzyciel (...) miałby możliwość zaspokojenia się z nieruchomości rolnych, czy nawet inwentarza żywego lub ruchomości. Skoro zaś w sprawie bezspornym jest również, że skutek krzywdzącej czynności prawnej, trwał również w chwili wystąpienia przez powódkę z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej i sytuacja finansowa dłużników nie uległa poprawie do dnia wyrokowania, zatem w pełni uzasadnione było uznanie, że została ona dokonana z pokrzywdzenie wierzyciela (powódki). W ocenie Sądu Apelacyjnego, sprawa niniejsza jest klasycznym przykładem uzasadnionego roszczenia ochronnego w świetle przesłanek z art. 527 k.c., a zaprezentowane przez powódkę dowody w tej części nie zostały skutecznie podważone przez skarżącego. Podjętą przez niego w apelacji próbę zanegowania powyższych ustaleń oraz oceny zasadności zgłoszonego roszczenia ochronnego przez wierzyciela, uznać należało za nieudaną.

Zgodzić się natomiast należało ze skarżącym, że w okolicznościach sprawy nie było podstaw do przyjęcia, że na skutek skarżonej czynności prawnej uzyskał on korzyść majątkową bezpłatnie. Tym samym nie było również podstaw do zastosowania w sprawie ustanowionego w art. 528 k.c. domniemania istnienia świadomości osoby trzeciej o działaniu dłużników z zamiarem pokrzywdzenia wierzycieli. O odpłatności lub nieodpłatności decydują zarówno kryteria obiektywne (wartość gospodarcza obu świadczeń), jak i kryteria subiektywne. Wobec tego nawet dysproporcja wartości świadczeń stron (brak ekwiwalentności obiektywnej) nie zawsze prowadzi do stwierdzenia nieodpłatności danej czynności prawnej. Konstrukcja ta bowiem znajduje zastosowanie jedynie do tych czynności prawnych formalnie odpłatnych, w których dysproporcja wartości świadczeń obu stron ma charakter rażący. Musi więc być na tyle istotna, że w danych okolicznościach można uznać, iż wskazana przez strony odpłatność jest niejako pozorna, zaś świadczenie drugiej strony uzyskane zostało przez beneficjenta faktycznie bez stosownego ekwiwalentu. W judykaturze jako przykład tak rażącej obiektywnej dysproporcji świadczeń stron formalnie ekwiwalentnych wskazuje się najczęściej umowę sprzedaży za symboliczną złotówkę, czy też niewielki ułamek wartości. W niniejszej zaś sprawie, o ile nawet istniała pewna dysproporcja pomiędzy wartością gospodarstwa rolnego będącego przedmiotem sprzedaży, a uiszczoną przez pozwanego ceną zakupu, to bezspornie nie była ona na tyle znacząca, aby uznać, że pozwany uzyskał korzyść majątkową bezpłatnie. Mając na uwadze powyższe przyznać należało rację skarżącemu, że nie zostały spełnione przesłanki do zastosowania domniemania z art. 528 k.c.

Zaznaczyć w tym miejscu jednak należy, że choć Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nawiązał do treści art. 528 k.c., tym niemniej wydaje się, iż ostatecznie zwrócił uwagę na więzi rodzinne i towarzyskie łączące A. W. (1) z małżonkami D. i w efekcie uznał, że pozwany jako osoba będąca w bliskim stosunku z dłużnikami wiedział, iż działali oni ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Skorzystał zatem z domniemań wynikających z art. 527 § 3 k.c., których pozwanemu nie udało się obalić również na obecnym etapie postępowania. Stwierdzić należy, że wprowadzone na mocy tego przepisu domniemanie prawne stanowi istotne ułatwienie dowodowe. Nie da się go odczytać inaczej, jak tylko nakazanie przez ustawodawcę przyjęcia, bez konieczności dowodzenia tego przez wierzyciela, że osoba trzecia pozostająca w bliskim stosunku z dłużnikiem wiedziała o istnieniu długu oraz konsekwencjach dokonywanej czynności dla możliwości zaspokojenia się przez

wierzyciela (art. 527 § 2 k.c.). Zaskarżenie czynności dokonanej wobec osób bliskich powoduje zatem odwrócenie ciężaru dowodowego. Wierzyciel w tym wypadku obowiązany jest tylko do wykazania stosunku bliskości, a rzeczą osoby trzeciej jest wykazanie w drodze przeciwdowodu, że nie miał wiedzy o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela.

W celu obalenia tego domniemania nie byłoby nawet wystarczające wykazanie przez pozwanego, że w okolicznościach niniejszej sprawy dochował należytej staranności wymaganej od osoby trzeciej na podstawie art. 527 § 1 k.c., ale koniecznym było udowodnienie istnienia takich okoliczności faktycznych, na podstawie których można przyjąć, że istotnie nie wiedział o rzeczywistym zadłużeniu dłużnika i skutkach wynikających dla wierzyciela z dokonania kwestionowanej czynności prawnej. W celu obalenia tego domniemania niezbędne było wykazanie przez pozwanego, że dochował należytej staranności, a więc podjął działania w celu ustalenia stanu faktycznego na podstawie dokumentów czy zaświadczeń, na podstawie których można byłoby przyjąć, że istotnie nie wiedział o rzeczywistym zadłużeniu dłużników i skutkach wynikających dla jego wierzycieli z dokonania kwestionowanej czynności prawnej. Wniosek ten uzasadnia szczególny charakter stosunków łączących osobę trzecią z dłużnikiem, których istota polega na bliskiej więzi osobistej między nimi. Wiąże się z tym z reguły możliwość pozyskania przez tę osobę szerszej wiedzy na temat sytuacji życiowej dłużnika, w tym jego stanu majątkowego, niż przez osobę obcą dłużnikowi, która okazjonalnie dokonała z nim czynności prawnej.

Tymczasem A. W. (1) takiego dowodu Sądom obu instancji nie zaoferował. Trudno zaś dać wiarę samym tylko twierdzeniom, że pomimo łączącej go z dłużnikami powódki, a szczególnie G. D. więzi rodzinnej i osobistej, nie miał wiedzy o ich sytuacji życiowej, w tym stanie majątkowym oraz skali ciężących na nich zobowiązań. Jest to o tyle niewiarygodne, że sam był poręczycielem części zaciąganych przez nich zobowiązań bankowych i otrzymywał informacje o ewentualnych zaległościach. Co więcej, nawet siostra pozwanego A. W. (2), zeznając na rozprawie w dniu 10 lutego 2017 r. podała, że zarówno ona, jak i jej brat wiedzieli o zadłużeniu małżonków D. i o problemach z ich spłatą.

Dlatego też na aprobatę zasługuje ta część wywodów Sądu Okręgowego, z której wynikało, że A. W. (1) przy zachowaniu nawet minimalnej staranności, powinien powziąć wiedzę o rzeczywistej sytuacji finansowej dłużników. Sąd ten trafnie zwrócił uwagę na powiązania rodzinne i towarzyskie stron spornej umowy, ich wzajemne relacje i kontakty, a także tło finansowe dokonanych przesunięć majątkowych. Wobec tego tę część motywów zaskarżonego orzeczenia Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własną. Nie ma potrzeby w tym miejscu ich ponownego prezentowania.

Nie znajdując zatem podstaw do uwzględnienia zarzutów apelacji i zakwestionowania dokonanej przez Sąd Okręgowy oceny co do istnienia przesłanek do uznania za bezskuteczną w stosunku do powódki zaskarżonej czynności prawnej, Sąd Apelacyjny, na mocy art. 385 k.p.c., oddalił apelację pozwanego.

Uwzględnić natomiast należało zażalenie strony powodowej na zawarte w wyroku Sądu I instancji rozstrzygnięcie o kosztach procesu.

Przepis art. 98 k.p.c. statuuje dwie podstawowe zasady rozstrzygnięcia o kosztach procesu: zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca zobowiązana jest zwrócić swemu przeciwnikowi poniesione przez niego koszty procesu oraz zasadę zwrotu jedynie kosztów niezbędnych i celowych, zobowiązującą stronę przegrywającą do zwrotu przeciwnikowi procesowemu tylko tych poniesionych faktycznie kosztów procesu, jakie były niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 § 2 i 3 k.p.c.).

Do kosztów celowego dochodzenia praw obok kosztów reprezentacji strony przez wykwalifikowanego pełnomocnika procesowego, należą przede wszystkim koszty sądowe, do których zalicza się poniesione opłaty sądowe i wydatki. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy, dokonując rozliczenia kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego, uwzględnił poniesione przez powódkę koszty zastępstwa procesowego (14.417 zł), a także postępowania zabezpieczających (6.464,52 zł) oraz wydatki związane z pozyskaniem odpisów ksiąg wieczystych (160 zł), ale jego uwadze umknęła także uiszczona opłata od pozwu w wysokości 17.984 zł. W związku z tym Sąd Apelacyjny za

zasadne uznał skorygowanie rozstrzygnięcia o kosztach poprzez podwyższenie zasądzonej w nim kwoty do 39.025,52 zł (art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania odwoławczego (apelacyjnego i zażaleniowego), postanowił zaś na mocy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., zasądzając od pozwanego na rzecz powodowego banku poniesione przez niego koszty zastępstwa procesowego, których wysokość (8.100 zł) została ustalona na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz zwrot opłaty od zażalenia (180 zł).

J. I. E. G. W.